

A faállomány változóinak hatása az őrségi erdők kéreglakó mohaközösségre

Király Ildikó és Ódor Péter

ELTE-TTK Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék
1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/C
ykiraly@gmail.com

Bevezetés és célkitűzés

- kéreglakó mohák ökológiai vizsgálata eltérő fafajösszetételű és faállomány-szerkezetű erdőkben
- a mohaközösség többváltozós elemzése
- predikációs modellek az epifiton mohaközösség és a faállomány közötti összefüggések feltárására
- a gyakorlat számára könnyen kezelhető háttérváltozók keresése → erdőkezelési és természetvédelmi irányvonalak felvetése

Eredmények és megvitatások

Mintaterület szintű elemzések

Regressziós modellek

Kód	Egyútható előjele	Lefedett variancia (%)	F-teszt	p
Tölgy relatív térfogata (ln)	+	45.300	56.9	p<0.001
Fák dbh >50 cm (db/ha)	+	2.300	3	p<0.1
Összes fa (db/ha)	-	4.400	5.6	p<0.05

1. táblázat: Az epifiton mohák mintaterületenkénti abszolút borítását meghatározó háttérváltozók (általános lineáris regressziós modell, R²=0,73).

Kód	Egyútható előjele	Lefedett variancia (%)	F-teszt	p
Fák dbh 11–20 cm (db/ha)	-	23.3	14.6	<0,001
Fák faj-térfogat Shannon-diverzitása	-	20.5	12.9	<0,01
Faátmérő szórása (cm)	+	8.6	5.4	<0,05

2. táblázat: Az epifiton mohák mintaterületenkénti fajszámát meghatározó háttérváltozók (általános lineáris regressziós modell, R²=0,46).

Kód	Egyútható előjele	Lefedett variancia (%)	F-teszt	p
Fák faj-egyed Shannon-diverzitása	+	11.900	8.3	<0,01
Fák dbh 0–5 cm (db/ha)	+	23.100	16.2	<0,001
Fák dbh >50 cm (db/ha)	+	9.100	6.4	<0,05
Faátmérő szórása (cm)	+	5.100	3.6	<0,1

3. táblázat: A fakultatív epifiton mohák mintaterületenkénti fajszámát meghatározó háttérváltozók (általános lineáris regressziós modell, R²=0,52).

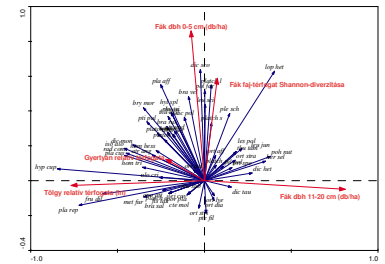
Kód	Egyútható előjele	Lefedett variancia (%)	F-teszt	p
Faátmérő átlaga (cm)	+	8.1	4	<0,1
Erdeifenyő relatív térfogata	-	8.3	4	<0,1

4. táblázat: A specialista epifiton mohák mintaterületenkénti fajszámát meghatározó háttérváltozók (általános lineáris regressziós modell, R²=0,30).

Anyag és módszer

- Őrségi Nemzeti Park, 35 erdőállomány
- 30x30 m-es kvadrát, legalább 60 cm mellmagassági kerületű fák megmértésére 0-1,5 m magasságig
- mohafajonként borításbecslés
- elemzés mitaterületek és faegyedek szintjén
- többváltozós módszerek (RDA, CCA)
- regressziós modellek (általános és általánosított lineáris modellek)
- háttérváltozó-csoportok: faállomány összetétele és szerkezete, erdőállomány szerkezeti szintjei, fényviszonyok, táji viszonyok

Direkt ordinációk

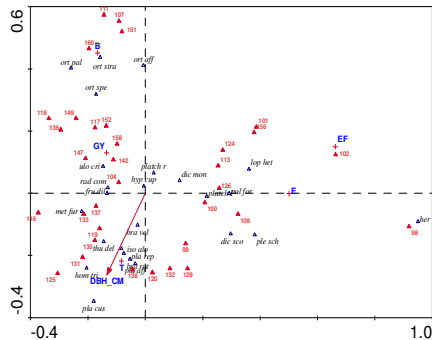
1. ábra: A kéreglakó mohaközösség összetétele mintaterületek szintjén (logtranszformált összbortás, RDA biplot, VAR=38%)

Kód	Lefedett variancia (%)	F-érték	Szignifikancia (p)
Tölgy relatív térfogata (ln)	13	4,98	0,001
Fák dbh 11–20 cm (db/ha)	8	3,36	0,001
Fák dbh 0–5 cm (db/ha)	7	3,24	0,001
Gyertyán relatív térfogata	5	2,31	0,009
Fák faj-térfogat Shannon-diverzitása	4	1,98	0,027

5. táblázat: A kéreglakó mohaközösség összetétele mintaterületek szintjén (logtranszformált összbortás, RDA) – VAR=38%

Faegyed szintű elemzések

Direkt ordinációk

2. ábra: Az epifiton mohaközösség faegyed szintű többváltozós elemzésének eredménye (CCA, VAR=27%). (T)=tölgyek, E=egyéb lágú- és keménylombos fafajok, GY=gyertyán, B=bükk, EF=erdeifenyő, DBH_cm = mellmagassági átmérő cm-ben, ▲=mintaterületek).

Változó neve	Lefedett variancia (%)
Mellmagassági átmérő (DBH_cm)	0,5
Fafajok	9,7
Mintaterületek	17,2
Összesen	27,4

7. táblázat: Az epifiton mohaközösség összetételét faegyed szintjén meghatározó háttérváltozók és az általuk lefedett variancia százalékában (CCA, VAR=27%).

Regressziós modellek

Kód	Df	Egyútható	Lefedett variancia (%)	p (Ch ²)
Fafajok	3	T 0.41	25.1	<0.001
		E 0.06		
		B 0.00		
		EF -0.61		
		ln DBH		

6. táblázat: Az epifiton mohák faegyedenkénti fajszámát meghatározó háttérváltozók (általánosított lineáris regressziós modell, R²=0,32). (T)=tölgyek, E=egyéb lágú- és keménylombos fafajok, GY=gyertyán, B=bükk, EF=erdeifenyő, lnDBH= mellmagassági átmérő természetes alapú logaritmus).

Háttérváltozó

Eredmény

Lehetséges magyarázat

fafajok	tölgy: az epifiton mohák tömegességében a legmeghatározóbb: relatív térfogatának növekedése növeli az összbortást (1. táblázat) → a nagy borítású fajok (<i>Hypnum cupressiforme</i> , <i>Platygyrium repens</i> , <i>Frullania dilatata</i>) pozitívan korrelálnak a tölgyek relatív térfogatával (1. ábra), és a faegyedenkénti fajszámra vonatkozó regressziós modell (6. táblázat) is a tölgyek esetén jóslja a legnagyobb fajszámot	mezotrof, gazdagon barázdált kéreg → sok tápanyag, sok mikrohabitat
	bükk: kisebb fajszámban jelennek meg rajta az epifitonok, mint a tölgyeken (6. táblázat), kevesebb faj preferálja (főleg <i>Orthotrichum</i> spp. kedvelik, 2. ábra)	mezotrof, simább kéreg → sok tápanyag, de mikrohabitatok csak az idősebb fák repedéseiben, odúiban
	erdeifenyő: a bükkhöz képest is kevesebb faj jelenik meg rajta (6. táblázat), csak az acidofil, fakultatív epifitonok preferálják (2. ábra), a specialisták kifejezetten nem kedvelik (4. táblázat)	száraz, oligotrof kéreg → kevés nedvesség és tápanyag
	fajdiverzitás növekedésével nő a fakultatív epifitonok fajszáma (3. táblázat)	mohafajok fajajpreferenciája
mellmagassági átmérő	minden modelben szignifikáns, az idős, nagy fák jelenléte növeli az összbortást (1. táblázat), az össz fajszámot (2. táblázat), valamint a fakultatív és a specialista epifiton fajszámot is (3. és 4. táblázat)	több hely és idő áll rendelkezésre a kolonizációhoz; idős, nagy fák kérge repedezett → mikrohabitatok
újulat (DBH=0-5 cm)	fakultatívok fajszámát növeli (3. táblázat)	humid mikroklímát biztosít
második lombos szint (DBH=11-20 cm)	összfajszámot csökkenti (2. táblázat)	kevesebb fényt enged át
mintaterület	az epifiton mohaközösség faegyedenkénti összetételére legnagyobb befolyással bír (7. táblázat)	táji szinten az aggregátságnak nagyobb szerepe van a fajok terjedésében, mint a faegyed szintű háttérváltozóknak

Következtetések

Az epifiton mohaközösség szempontjából kívánatos:

- a tölgy elegyarány növelése
- idős, nagy fák jelenléte
- változatos fafaj összetételű erdők fenntartása

Köszönetnyilvánítás

A szerzők hálásan köszönik mindazok segítségét, akik a terepi munkában részt vettek, külön köszönet illeti ezért Lengyel Gábor Dánielt, Tinya Flórárt, Márialigati Sárát, Mag Zsuzsát, Németh Balázst és Mazál Istvánt. Köszönet az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának és a Szombathelyi Erdészeti ZRT-nek a vizsgálat lehetővé tételéért. A kutatást az OTKA (68218) és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.